6.10.2015 POL-2015-12726

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta
Hallinto- ja turvallisuusjaosto

HE 30/2015 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi 2016

VALTION TALOUSARVIOESITYS VUODELLE 2016

Keskusrikospoliisia on pyydetty otsikkoasiassa kuultavaksi 7.10.2015 pidettävään eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaoston kokoukseen sekä toimittamaan asiasta muistion.

Keskusrikospoliisi kiittää kutsusta kuulemiseen ja tiivistää lausuntonsa seuraavasti:

Yleistä

Valtion ensi vuoden talousarvioesityksen selvitysosassa poliisitoimen osalta todetut perustelut koskevat monilta osin myös Keskusrikospoliisin toimintaa.

Poliisin hallintorakenneuudistus (Pora III) on huomattavasti parantanut ja tehostanut poliisiyksiköiden välistä yhteistyötä. Poliisilaitosten ja Keskusrikospoliisin yhteistyö on tiivistynyt uusien toimintamallien myötä ja tietojen vaihto on reaaliaikaista.

Keskusrikospoliisi on uudistamansa strategian toimeenpanossa kehittänyt rikostorjunnan reaaliaikaista tilanne- ja torjuntakuvaa vastaamaan koko rikostorjuntakentän tarpeisiin. Talousarvioesityksen poliisitointa koskevassa selvitysosassa mainittu poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen rikostiedusteluyhteistyö palvelee aiempaa huomattavasti paremmin sekä operatiivista rikostorjuntatyötä että strategista tietolähtöistä johtamista. Selvitysosan toteamus Suomeen kohdistuvan rikollisuuden torjunnasta jo lähtömaissa on otettu Keskusrikospoliisin strategian mukaisesti keskeiseksi toimintamalliksi viraston operatiivisessa toiminnassa.

Rikostorjunnan toimintaympäristö on muuttunut nopeasti ennalta arvaamattomalla tavalla. On täysin mahdollista, että kehitys tulee jatkumaan tämän kaltaisena. Tämä koskee etenkin turvapaikanhakijatilannetta, jolla saattaa hyvinkin olla jatkossa erilaisia ja laaja-alaisia liitännäisvaikutuksia rikollisuuteen. Myös verkkorikostorjunnan toimintaympäristö kehittyy hyvin nopeasti ja siihen on pystyttävä reagoimaan ennakoiden. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan varsinkin näihin ilmiöihin liittyvä rikostorjunnan tason ylläpitäminen ja resursseista huolehtiminen on vallitsevassa tilanteessa ensiarvoisen tärkeää. Tämän lisäksi Keskusrikospoliisi näkee tärkeänä talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelman jatkamisen ja lisäresurssien turvaamisen myös tuleville vuosille.

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta

Tilanne on pitkällä aikavälillä pahentunut, mutta kohtalaisen vakiintunut. Arvio tunnuksellisten jr-ryhmien määrästä kuluvalle vuodelle on 90 ja näihin arvioidaan kuuluvan noin 1000 jäsentä. Keskeistä on jatkuva tehokas torjunta, jottei järjestäytynyt rikollisuus pääse juurtumaan ja siirtymään rakenteisiin, jonka jälkeen torjunta olisi erittäin haasteellista. Toimivaltuudet ovat kohtuullisen hyvät, mutta viranomaisten yhteinen hallinnollinen torjunta on edelleen kehittymätöntä.

Viranomaisten tulee pysyä tekemään yhdensuuntaisia järjestäytynyttä rikollisuutta estäviä päätöksiä ja toimenpiteitä. Hallinnollinen torjunta edellyttää myös laajemmin tietojen liittämistä poliisin tilannekuvaan järjestäytyneestä rikollisuudesta. Tehokas järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollinen torjunta edellyttää muutoksia joilla edistetään nykyistä paremmin viranomaisten mahdollisuuksia vaihtaa keskenään tietoja.

Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategialle tarvittaisiin jatkoa. Esimerkiksi talousrikostorjuntaohjelmien johdonmukainen jatkaminen on tehostanut torjuntatyötä ja vienyt sitä yhä konkreettisempaan suuntaan.

Turvapaikkatilanne

Turvapaikkatilanteella on koko poliisitoimintaa koskeva vaikutus. Keskusrikospoliisi on painottanut merkittävästi toimintaansa tilanteen edellyttämällä tavalla. Virasto on turvapaikkatilanteen johdosta keskittynyt muun muassa tilanne- ja torjuntakuvan ylläpitämiseen, analyysien ja raporttien tuottamiseen sekä asiakirja- ja sormenjälkitutkimuksiin.

Keskusrikospoliisi on priorisoinut operatiivista toimintaansa voimakkaasti laittoman maahantulon järjestämisen ja ihmiskaupan tutkintaan yhteistyössä paikallispoliisin ja sidosryhmien kanssa.

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että turvapaikkaprosessissa onnistutaan tunnistamaan ja ennaltaestämään erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden pyrkimykset tilanteen hyödyntämisessä, turvapaikanhakijoiden ja kantaväestön välille mahdollisesti syntyvät jännitteet sekä mahdolliset viharikokset.

Poliisin resurssien suuntaaminen tilannekuvan mukaisesti priorisoituun toimintaan tulee väistämättä näkymään panostuksen ja sen myötä tulosten heikkenemiseen toiminnan muilla osa-alueilla.

Terrorismin uhka myös Suomessa kasvaa, eikä avoin yhteiskunta ei ole kovin hyvin varautunut mahdollisiin terroriuhkiin. Terrorismin torjunnassa on tärkeää rahavirtojen seuraaminen etenkin rahanpesun selvittelytoiminnassa.

Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunta

Keskusrikospoliisi pitää erittäin tärkeänä valtioneuvoston vuosille 2012–2015 hyväksymän harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan torjuntaohjelman jatkamista ja lisäresurssien turvaamista myös tuleville vuosille. Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnan tulokset ja toiminnan vaikuttavuus ovat kehittyneet nimenomaan toisiaan seuranneiden ohjelmien ja niiden kehittämisen johdosta.

Erillisrahoituksen loppumisella ja sen myötä lisäresursoinnin alasajolla olisi merkittäviä kielteisiä seurauksia, jotka todennäköisesti johtaisivat muun muassa talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnan tulosten heikkenemiseen Vaikutukset olisivat yhteiskunnallisesti huomattavat. Ilmiön hallinnasta päästämisen jälkeen tason uudelleennosto tulisi olemaan haastavaa.

Poliisihallituksen arvion mukaan poliisille kohdennettu lisärahoitus vastaa tällä hetkellä noin 20 prosenttia koko talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnan kokonaiskustannuksista. Rahoituksen loppumisella saattaisi hyvinkin olla edellä todetun prosenttiosuuden kaltainen vaikutus myös toiminnan tulosten laskuun. Keskusrikospoliisin osalta tehostamisrahoituksella lisätyn 13 henkilötyövuoden määrä on 8,4 prosenttia viraston talousrikostorjujien kokonaismäärästä 154.

Lisäpanostusta voidaan suhteuttaa esimerkiksi takaisin saatavan rikoshyödyn määrään. Poliisi sai vuonna 2014 talousrikostorjunnan yhteydessä haltuunsa rikoshyötyä yhteensä 47,7 miljoonaa euroa ja sen saama talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnan lisärahoitus oli viime vuonna yhteensä 6,4 miljoonaa euroa.

Torjuntaohjelman riittävän pitkäkestoinen jatkaminen taikka toiminnan ja resurssien vakinaistaminen mahdollistaisivat pitkäjänteisen suunnittelun ja muun muassa vähentäisivät rekrytointiin liittyviä haasteita. Tämä mahdollistaisi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan tason säilyttämisen ja toiminnan edelleen kehittämisen olemassa olevien suunnitelmien mukaisesti.

Kyberrikollisuuden torjunta

Keskusrikospoliisiin perustettiin Poliisihallituksen päätöksen mukaisesti ja poliisin ylijohdon myöntämällä erillisrahoituksella Kyberrikostorjuntakeskus, joka aloitti toimintansa 15.4.2015 lukien.

Kyberrikostorjuntakeskuksen tehtäviin kuuluu muun muassa poliisiyksiköiden tukeminen sekä kyberrikostorjuntaan liittyvissä asioissa että perinteisen rikollisuuden torjunnassa. Esitutkinnalla hankittavat todisteet ovat yhä useammin elektronisessa muodossa ja niiden esillehaku edellyttää vahvaa erityisosaamista.

Kyberrikollisuus tulee muodostamaan tulevaisuudessa lähes yhtä ison uhan kuin perinteinen rikollisuus. Toimivaltuudet, tiedonvaihtoa koskevat säännökset ja kansainväliset sopimukset eivät kuitenkaan kovin hyvin tue kyberrikostorjuntaa.

Kyberrikollisuuden torjunnassa tarvitaan laajaa kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä. Suomessa on kyberympäristöön liittyen varsin useita toimijoita. Lainsäädännölliset esteet, varsinkin tiedonvaihdossa, kuitenkin haittaavat toimijoiden tiivistä yhteistyötä.

Poliisin ehdottomasta esitutkintapakosta luopumista tulisi harkita, koska tutkinnan tuoman julkisuuden vuoksi kaikki yritykset eivät välttämättä saata tapauksia poliisin tietoon, mikä puolestaan vaikeuttaa tilannekuvan muodostamista.

Rahoitustilanteesta huolimatta poliisi näkee Kyberrikostorjuntakeskuksen toiminnan niin keskeisenä, että sen toimintaa tulee edelleen kehittää.

Väkivaltarikollisuuteen liittyvän riskin kasvu

Terrorismin ohella todellinen riski ovat yksittäiset väkivaltaa eri tavalla ihannoivat ja rikoksia suunnittelevat vaaralliset yksilöt. Tiedossa on viime ajoilta useita niin sanottuja läheltä piti -tilanteita.

Etenkin sosiaalisen median seurannassa on kyettävä tunnistamaan, ennalta ehkäisemään ja reagoimaan yksittäisiin rikoksia suunnitteleviin vaarallisiin yksilöihin.

Tehokas internettiedustelu tukee sekä terrorismin että vaarallisten yksittäisten henkilöiden rikollisen toiminnan torjuntaa. Tietosuojan ylikorostuneisuutta tulisi voida purkaa ja siten lainsäädännöllisin keinoin kyetä lisäämään viranomaisten tiedonvaihtoa rikosten ennaltaestämisen tehostamiseksi.

Poliisille tämän tyyppinen rikollisuus on erittäin haastavaa, sillä henkilöillä ei välttämättä ole aiempaa rikollista taustaa. Tilanteiden tehokas ennaltaehkäisy edellyttää poliisilta aktiivista seurantaa ja nopeaa puuttumista. Tapausten seuranta on usein pitkäkestoista ja vaatii huomattavia resursseja.

Viharikokset

Viharikollisuus ja terrorismi liittyvät kehityspiirteiltään toisiinsa. Vihateon tekijää kannustaa teon kautta saavutettava sankaruus tai marttyyrius. Pakolaiskriisin kärjistyessä etenkin maahanmuuttovastaiset poliittiset virtaukset ovat tulleet näkyviin. Viime aikoina on todettu internetissä ryhmiä, jotka suhtautuvat hyvin kielteisesti pakolaisiin ja hallituksen pakolaispolitiikkaan ja pyrkivät organisoimaan mielenilmaisuja, joihin liittyy väkivallan ja yhteenottojen uhka. Jo nyt on tiedossa muun muassa vastaanottokeskusten toimintaan kohdistuneita erilaisia uhkaavia tekoja, ja on syytä olettaa, että tällainen toiminta jatkuu.

Sarjarikollisuuden torjunta

Ulkomaalaisten epäiltyjen osuuden kasvu vapaan liikkuvuuden lisääntymisen seurauksena näkyy erityisen hyvin omaisuusrikollisuudessa. Erityisen voimakkaasti ulkomaalaisepäiltyjen määrät ovat kasvaneet törkeissä varkauksissa, varkauksissa ja maksuvälinepetoksissa. Omaisuusrikoksista epäiltyjen ulkomaalaisten osuutta nostaa erityisesti liikkuvien ja usein järjestäytyneesti johdettujen rikollisryhmien toiminta.

Keskusrikospoliisi yhtyy talousarvioesityksessä todettuun huoleen rikosten sarjoittamistyön ja erityisesti ”hit and run” -tyyppisen rajat ylittävän omaisuusrikollisuuden selvittämisen edellytysten heikkenemisestä.

Yhteenveto

Suomessa on asukaslukuun suhteutettuna vähiten poliiseja Euroopassa. Osin maantieteellisestä asemasta ja toimintaympäristöstä johtuen Suomen poliisin tulokset ovat täysin vertailukelpoisia muihin Euroopan valtioihin nähden.

Merkittävät, ennalta arvaamattomat muutokset poliisin toimintaympäristössä ovat pakottaneet ja pakottavat poliisin suuntaamaan toimintaansa osa-alueille, joilla työmäärä on oleellisesti lisääntynyt. Voimavarojen kohdentaminen ja tehtävien priorisointi heikkenevässä resurssitilanteessa aiheuttavat etenkin valvonnan ja massarikostutkinnan tason ja sen myötä ennaltaehkäisevän vaikutuksen heikkenemisen.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos Robin Lardot

Apulaispäällikkö Tero Kurenmaa